

Memo

Aan Directie Veiligheidsregio Twente
Van R.J. Poot
Datum 20 februari 2017
Onderwerp Eindrapportage project Veilig wonen minder zelfredzamen, fase 1

Inleiding

Eind 2015 heeft de veiligheidsregio Twente het thema veilig wonen voor minder zelfredzamen ingebracht in het samenwerkingsverband Twente Safety & Security. De aanleiding daarvoor was dat de verandering in de zorg impact heeft op de veiligheid van minder zelfredzamen en de rol van hulpdiensten. De veranderingen die we hebben waargenomen zijn dat bejaardentehuizen worden gemigreerd naar zelfstandige woonfuncties. Er kan door bewoners niet meer een beroep worden gedaan op zorgprofessionals en BHV'ers die hen kunnen helpen bij onveilige situaties. Ook is er geen verplichting meer voor de woningcorporatie die het complex in beheer heeft om veiligheidsmaatregelen te nemen die wel verplicht zijn voor zorginstellingen zoals compartimering en brandblussystemen. Minder zelfredzamen (waaronder de steeds groter wordende groep 65-plussers) lopen hierdoor meer risico's. Bijvoorbeeld bij brand en bij het vallen, maar zij worden ook eerder slachtoffer van fraude zoals door bepaalde thuiszorgorganisaties is gebeurd.

Het langdurig zelfstandig en veilig wonen voor ouderen en andere minder zelfredzamen is een relevant thema de komende jaren voor Gemeenten, woningcorporaties en hulpdiensten. Ook het veiligheidsberaad heeft in 2016 het thema 'verminderd zelfredzamen' op de strategische agenda geplaatst.

Op 18 december 2015 is een voorstel gedaan aan colleges van B&W van de Twentse gemeenten voor:

1. Beschikbaar stellen van gegevens en contacten voor het houden van een onderzoek ("360 graden scan") onder circa 150 minder zelfredzame inwoners in Twente
2. Bijdrage in de kosten van het project voor € 7.000,- per gemeente.

In dit eerste project gestart binnen het samenwerkingsverband TS&S om zicht te krijgen op de veiligheidsproblematiek bij de groep minder zelfredzamen. Deze memo toont de resultaten van dit project zijn en welke rol de veiligheidsregio Twente de komende jaren zou moeten innemen gezien de ontwikkelingen op dit gebied en zodat de risico's beheersbaar blijven voor de groep minder zelfredzamen.

Resultaten 1e project (360 graden scan veilig wonen minder zelfredzamen)

In het voorjaar van 2016 is een inventarisatie gehouden in 5 Twentse gemeenten (Almelo, Borne, Enschede, Twenterand en Wierden) onder 159 ouderen. Het doel was om detailinformatie te krijgen over uitdagingen en risico's per individu:

- Uitdagingen/problemen in de beleving van de MZR en hulpverleners
- Risico's in de analyse van zorgverleners en hulpdiensten
- Gedeeld, "real-time" inzicht in veiligheids- en zorgsituatie van MZR voor gemeente, zorgverleners en hulpdiensten.

NIGW, Twente Safety & Security en QFD Europe hebben daarom twee unieke instrumenten ontwikkeld: de 360° risicoscan en het MZR Development House;

- De 360° scan maakt een integrale analyse van de zorg- en veiligheidsituatie van de MZR;
- Het MZR Development House onderzoekt in interactie met MZR, zorgverleners, hulpdiensten, bedrijfsleven en kennisinstellingen (latente) behoeften MZR en vertaalt die systematisch in de functionaliteiten van een optimale woonomgeving van MZR;

Deze functionaliteiten zijn ook voor het bedrijfsleven de basis voor ontwikkeling van succesvolle, samenhangende producten en systemen voor de grote, groeiende markt van MZR.

Resultaten 360° scan

De 360° scan is een innovatief product dat gemaakt is door een bestaand en internationaal beproefd en gevalideerd zorgindicatie-instrument (interRAI) uit te breiden met een vijftigtal veiligheidsvragen. Met behulp van algoritmen zijn gezondheid- en veiligheidsvragen aan elkaar gekoppeld waardoor verbanden zichtbaar worden. De ontwikkeling van het instrument is binnen het project gebeurd met hulp van het onderzoek van Joep Berendsen (Saxion).

In het voorjaar van 2016 zijn 259 senioren ondervraagd met behulp van deze nieuwe 360° scan. De uitkomsten van deze meting geven nieuwe en interessante inzichten, die duidelijk maken dat zorg en veiligheid geen gescheiden werkgebieden zijn maar onlosmakelijk aan elkaar verbonden.

Voorbeelden onderzoeksresultaten:

80% van de onderzochten woont boven de begane grond, hiervan kan 56% bij brand niet zelfstandig naar beneden komen

16% kent de vluchtroutes niet

69% heeft nooit de eigen voorbereiding op brand besproken met iemand

Bij evacuatie kan 75% de woning zelfstandig verlaten, 20% misschien, 5% niet

26% van mensen met cognitieverlies koken zelfstandig op gas

66% van de mensen heeft een actieve rookmelder, 11% verbonden via internet

91% van de mensen met een gehoorbeperking heeft geen rookmelder of is niet via internet verbonden

Van drie ernstig visueel beperkte personen kookten 2 op gas

70% van de ondervraagden gebruikt 5 of meer medicijnen (polyfarmacie), 19% meer dan 10 medicijnen

51% gebruikt medicatie die risicovol is voor veiligheid (sufheid, vermoeidheid, afname spiersterkte, vallen)

Top 5 beperkingen:

- verminderde mobiliteit 71%
- hart en ademhaling 57%
- lichaamsbeweging tekort 53%
- depressie 53%
- kwetsbaar sociaal netwerk 53%

Grootste veiligheidsangsten:

- vallen
- brand
- inbraak/insluiting
- overige criminaliteit

Resultaten Development House

Behoeften, percepties, mogelijkheden & verwachtingen van ouderen in beeld

Naast een analyse met professionals heeft MZR Development House een uitgebreide “Voice-of-the-Customer” (VoC) gedaan; Met ouderen is een detail-analyse gemaakt van dagen van “opstaan tot opstaan” De VoC heeft een ongekend inzicht in de veiligheidsbeleving en welzijnsaspecten van ouderen opgeleverd. Ook is met ouderen een papieren simulatie van incidenten gedaan om hun beeldvorming en reacties helder te krijgen. Belangrijke nieuwe inzichten zijn bijvoorbeeld:

- Ouderen proberen bij brand eerst te vluchten. Inschakeling van hulpdiensten is vaak met grote vertraging en op basis van inaccurate informatie;
- De meeste ouderen hebben een volstrekte onderschatting van hun veiligheidsrisico's, een lastig probleem.... Koken op gas met sterk trillende handen en enorme vergeetachtigheid??? “Dat kan ik best nog wel hoor”
- De meeste veiligheidsproducten (blussers, branddekens, sensoren, ..) worden via het internet verkocht.... Vrijwel geen van de ouderen kan browsen op het web, laat staan on-line aankopen doen. Totale mismatch van informatie- en verkoopkanaal en doelgroep;
- Moderne oplossingen als gebruik van apps werken vaak niet voor de doelgroep ouderen;
- Ouderen hebben grote behoefte aan menselijke ondersteuning en contact.

Bestaande oplossingen: Wat werkt en wat niet?

MZR Development House heeft als nul-meting met professionals de effectiviteit van huidige hulpmiddelen in kaart gebracht.

Conclusie: er is werk aan de winkel. Een paar voorbeelden:

- Rookmelders ontbreken of hebben lege batterijen;
- Brandblussers zijn te zwaar, ouderen weten niet hoe deze te gebruiken en/of ze zijn te oud;
- Blusdekens ontbreken of zijn niet te hanteren;
- Huidige bedden maken snel opstaan onmogelijk;
- Alarm-armbanden werken niet naar behoren: gevallen ouderen liggen soms uren om hulp te roepen;
- Rollators rijden niet goed over dikke vloerbedekking, meubilair staat in de weg: snel bewegen/vluchten is onmogelijk.

Afronding fase 1

De resultaten van de 360 graden scan en het developmenthouse zijn de afgelopen maanden teruggekoppeld aan de vijf gemeenten die hebben geparticipeerd. De gemeenten geven aan dat het onderzoek waardevolle informatie levert om het beleid verder vorm te geven. Ook wordt nu in de meeste gemeenten het gesprek gevoerd met de WMO en sociale wijkteams omdat de conclusie is dat zorg en veiligheid onlosmakelijk met elkaar is verbonden voor deze doelgroep. Op 2 juni is een groot congres gehouden tijdens de eRIC beurs met 150 deelnemers waarin de resultaten zijn gedeeld met vele partijen uit heel Nederland. Van dit congres is een congresboek verschenen. Gesteld kan worden dat het project is afgerond en succesvol is geweest.

Overzicht opbrengsten Fase 1

- Ontwikkeling 360 graden scan, innovatie op basis van bestaand indicatie instrument (InterRAI)
- Onderzoek door interviewen van 259 oudere minder zelfredzame personen in vijf Twentse gemeenten
- Congres op 2 juni met 150 deelnemers uit Nederland, presentatie eerste resultaten
- Creatieve sessies met ouderen en hulpverleners (Development House)
- Social interface, visualisatie van het proces van scan tot innovatie, weergegeven op panelen tijdens eERIC beurs
- Presentatie resultaten en gesprek over vervolg bij de deelnemende gemeenten
- Congresboek met alle resultaten en congresteksten

Vervolgstappen en rol veiligheidsregio Twente

Uit de resultaten van de scan en het developmenthouse uit het 1^e project komt naar voren dat er enkele veiligheidsvraagstukken zijn waar de veiligheidsregio Twente de komende jaren een belangrijke rol heeft vanuit haar eigen opdracht om aandacht aan te besteden en aandacht voor te vragen bij andere partners waarmee wordt samengewerkt. Deze veiligheidsvraagstukken zijn:

- Tijdig kunnen vluchten bij brand
- Tijdig kunnen alarmeren van het netwerk en/of hulpdiensten bij incidenten. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze groep meer een beroep kan doen op het eigen netwerk en niet in alle situaties een beroep hoeft te doen op de professionele hulpdiensten?
- Bij verminderd zelfredzaamheid zijn er grenzen aan het handelingsperspectief? Vaak overschatten ze zichzelf. Wat mogen we verwachten van deze doelgroep, hoe maken we hen veiligheidsbewust en waar hebben overheid en hulpdiensten een rol en taak?
- Risicocommunicatie: welke boodschappen komen wel en niet over bij de doelgroep? Hoe moeten we risicocommunicatie richting deze doelgroep vormgeven?
- Wat is effectieve regelgeving die een bijdrage levert aan de veiligheid? Kunnen we de regelgeving beïnvloeden?
- Welke informatie hebben hulpdiensten nodig om effectief op te kunnen treden en hoe kunnen we komen tot informatiegestuurde hulpdiensten op dit gebied?

Het afgelopen project heeft ons laten zien dat het bij het thema veilig wonen voor minder zelfredzamen van belang is dat verschillende disciplines met elkaar in contact staan en elkaars kennis delen. Bijvoorbeeld de disciplines: zorg, veiligheid, wonen en bouw. Het advies is dat kennis vanuit de veiligheidsregio (zowel brandweer, GHOR, bevolkingszorg, politie ondersteund vanuit het veiligheidsbureau) actief wordt gedeeld met andere partners over dit thema om te benutten bij innovaties en bij nieuwe projecten. Het is van belang dat de verschillende initiatieven en belangen die vanuit de kolommen gezien worden bijeen gebracht worden. Inmiddels is een omvangrijk netwerk beschikbaar met partners die op dit thema actief zijn in Twente, bijvoorbeeld: langzultuwonen.nl, Twentse Zorgacademie, Vitaal Twente, meerdere Twentse gemeenten (zowel veiligheidsdomein als zorgdomein), Nederlandse Rode Kruis, Woningcorporaties, Bouwsector Twente (Stichting Pioneering), Politie district Twente, Carrint Reggeland, GGD Twente, Vitaal Twente, Provincie Overijssel, Saxion en ROC van Twente. Er zijn veel initiatieven die elkaar raken en het is een gemiste kans als de komende jaren de initiatieven in Twente versnipperd blijven.

Betere informatiepositie

Het gebruik en doorontwikkeling van de 360° scan biedt interessante kansen die zowel individuele burgers, maar ook hulpdiensten, beleidmakers en bedrijfsleven in een betere informatiepositie brengen:

-
- *zelfredzaamheid*: de resultaten van de scan geven de Twentse inwoner inzicht in de eigen situatie op het gebied van veiligheid en gezondheid en stelt hem in staat maatregelen te nemen;
 - *informatiegestuurde hulpdiensten*: de gegevens zijn (met toestemming van de bewoner) toegankelijk voor de hulpdiensten, koppeling met LiveOp is mogelijk;
 - *dashboard beleid*: bij grootschalig gebruik ontstaat een beter overzicht over veiligheid en gezondheid van de inwoners, deze informatie is waardevol om gericht beleid te voeren;
 - *innovatie bedrijfsleven*: grote aantallen data geven inzicht in de specifieke behoefte van de doelgroep, dit heeft het bedrijfsleven nodig om te willen investeren in innovatieve oplossingen.

Activiteiten die op dit moment lopen in vervolg op fase 1 zijn: toepassing van de 360° scan bij gemeenten (sociale wijkteams, WMO), door vrijwilligers op gebied van welzijn en ouderenzorg, gebruik door vrijwilligers het Nederlandse Rode Kruis (zelfredzaamheid), doorontwikkeling van de vragenlijst met nieuwe vragen over verkeer en mobiliteit. In Brabant is een pilot geweest waar op basis van individuele zorggegevens sensoren in huis geplaatst zijn die voor die specifieke bewoner van belang zijn voor veiligheid en gezondheid. Toepassing van deze pilot in Twente is nu in onderzoek.

De verwachting is dat grootschalige innovaties vooral op gang komen als gemeenten en woningcorporaties het voortouw gaan nemen bij grote nieuwbouw- of renovatieprojecten. Dit zijn interessante projecten vanwege hun schaalgrootte waar het bedrijfsleven verleid kan worden om te investeren in nieuwe innovatieve oplossingen.

Het thema is afgelopen tijd steeds meer in de belangstelling gekomen bij vele instanties. Ook binnen de partners van de Veiligheidsregio: brandweer, GHOR, politie, gemeenten. Daarnaast bij zorginstellingen, bedrijven, woningbouwcorporaties. Soms allerlei op elkaar gelijkende initiatieven naast elkaar wat het gevaar voor versnippering en langs elkaar heenwerken met zich meebrengt. Dit vraagt om bundeling van krachten en focus.

Voorstel

Het voorstel is dat de rol van de veiligheidsregio Twente de komende jaren op dit thema bestaat uit het volgende:

- Opzetten van initiatieven met andere partners op de inhoudelijke speerpunten die zijn genoemd (bijvoorbeeld vluchten bij brand) en het verleiden van bedrijven en andere partners om te komen tot innovaties
- Actief delen van kennis in het Twentse netwerk door aan te haken bij initiatieven (bijvoorbeeld Vitaal Twente) en platformbijeenkomsten te organiseren op het thema veilig wonen voor minder zelfredzamen
- Gezamenlijk optrekken van de hulpdiensten en bevolkingszorg in Twente om te komen tot een gezamenlijke aanpak vanuit de Veiligheidsregio

Om deze rol te vervullen is het belangrijk dat capaciteit beschikbaar blijft vanuit de veiligheidsregio en dat er financiële middelen zijn om nieuwe projecten te kunnen starten. Het verzoek is dat de veiligheidsdirectie het initiatief neemt om met alle kolommen tijdens een themabijeenkomst om tafel te zitten en te komen tot een gezamenlijke en gedragen aanpak van dit thema voor komende jaren.